

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Тези доповідей

**міжнародної науково-практичної
конференції
“Економічний розвиток і спадщина
Семена Кузнеця”
31 травня – 1 червня 2018 р.**

Харків 2018

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НА ОСНОВІ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ В МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ І ТНК

Світове фінансове середовище, яке динамічно трансформується, передбачає необхідність вивчення різноманітних податкових систем країн світу. Залежно від рівня податкового навантаження, співвідношення прямих і непрямих податків, розміру ставок податків кожна країна створює для себе певні конкурентні переваги, які дозволяють їй ефективно співпрацювати з ключовими учасниками ринку і виконувати власні завдання. Ці переваги набувають особливої актуальності в зв'язку з розширенням міжнародної діяльності вітчизняних підприємств і транснаціональних компаній (ТНК), які можуть діяти в більш сприятливому податковому полі.

Мета будь-якого підприємства, що виходить на міжнародні ринки, – використання можливостей оподаткування в кожній країні для зростання рівня своєї конкурентоспроможності.

Будь-яке вітчизняне підприємство або закордонне ТНК розробляє свої власні оптимальні податкові стратегії (податковий арбітраж), щоб підвищити ефективність міжнародної діяльності. Підприємства, ТНК діють у різних податкових системах [1]: в Європі (30 % – Швеція, 33 % – Англія, 34 % – Франція, 35 % – Іспанія, 36 %, – Італія, 36 – 50 % – Німеччина, 40 % – Польща) ; в Північній Америці (28 % – Канада, 34 % – США); в Латинській Америці (30 % – Бразилія, 35 % – Мексика), в Східній Азії (34 % – Корея; 35 % – Тайвань) та ін.

ТНК, використовуючи власну транснаціональну структуру, ефективно розподіляють податкове навантаження між країною походження, приймаючими країнами і «податковими гаванями» (таблиця 1).

Таблиця 1
Використання «податкових гаваней», за даними компаній Nexus, Amond & Smith [2]

Компанія	Сума доходу, £	Податок, £	Ефективна ставка, %
Starbucks	398000000	0	0
Amazon	3300000000	1800000	0,0545
Apple	10000000000	11400000	0,114
Facebook	1750000000	238000	0,136
Google	26000000000	6000000	0,23
EADS	300000000	10500000	0,35
IBM	3800000000	21700000	0,57

Як бачимо, суми податків, що сплачуються ТНК, щодо їх доходів вкрай незначні. До 80% доходів не обкладаються податками або обкладаються за фактичною ставкою до 5%. Іншими словами, для ТНК характерний дуже низький відносний рівень податкового навантаження [2].

Оскільки податкові системи носять національний характер, а міжнародна податкова система відсутня в принципі, компанії вибирають найбільш зручну для себе юрисдикцію, з точки зору оподаткування. Найбільш поширеними податковими гаванями, які використовують вітчизняний бізнес, є Британські Віргінські острови, Кіпр, Люксембург, Нідерланди, Панама, острів Джерсі, Беліз та інші.

Офшорні оазиси дозволяють ТНК ухилитися від сплати податків. Так, у грудні 2016 компанія Google уникла сплати 2 млрд. USD податків на доходи, шляхом переведення суми в 10 млрд. USD на Бермудські острови. З отриманих 16 млрд євро прибутку Apple податок був сплачений тільки з 50 млн євро, а ефективна ставка податку на прибуток становила від 1 % в 2003 році до 0,005 % в 2014 році. Facebook в 2017 році, маючи прибуток в 1,1 млрд. USD, не сплатила ані федеральних податків, ані податків штатів і отримала ще 429 млн. USD в якості податкового відшкодування [3].

Друга широко поширена технологія оптимізації оподаткування, яка використовується ТНК – маніпуляція трансфертними цінами. Трансфертні ціни – ціни, за якими відділення однієї групи купують свої власні продукти (товари, послуги) один в одного. Трансфертні ціни відрізняються від цін, які формуються під впливом дій ринкових механізмів. Вони визначаються стратегією та цілями ТНК: оптимізація податкових, митних та інших обов'язкових платежів, оцінка ефективності діяльності підрозділу ТНК, підвищення прибутковості окремих підрозділів, стимулювання менеджерів до прийняття ефективних управлінських рішень та ін.

Проте однією з найважливіших цілей трансфертного ціноутворення всередині корпорації є оптимізація оподаткування. Так, у разі високого рівня оподаткування у країні трансфертні ціни будуть завищені з метою зменшення бази податку на прибуток і відбудеться перерозподіл прибутку до країни з меншим податковим тиском. В результаті використання цього механізму ТНК досягають зниження прибутків, які підлягають оподаткуванню,

в країнах з високим оподаткуванням і збільшення прибутків в країнах з низьким рівнем оподаткування. Отже, зменшується сума загальних податкових платежів ефективна ставка оподаткування у глобальному масштабі.

Таким чином, трансфертні ціни дозволяють перерозподіляти ресурси та фінансові потоки всередині корпорації з метою мінімізації податкових платежів. В результаті прибуток групи компаній знову залишається в податкових оазилах і державні бюджети країн – США, Європи, Японії та ін. – втрачають його.

На основі аналізу сучасних світових методів податкової оптимізації [4–7] виявлено, що з метою оптимізації оподаткування компанії (як національні учасники міжнародної діяльності, так і ТНК) широко використовують дві групи методів: організаційні та економічні. Аналіз цих методів представлений в таблиці 2.

Таблиця 2.

Результати використання методів оптимізації оподаткування міжнародної фінансової діяльності національних експортерів і ТНК

Методи оптимізації податків учасниками міжнародної фінансової діяльності	Можливість використання:	
	Експортерами	ТНК
Економічні методи оптимізації оподаткування		
Концентрація доходів в країнах з пільговим оподаткуванням або в офшорних зонах	+	+
Використання трансфертних цін у розрахунках між структурними підрозділами за кордоном	-	+
Інвестування через власну інвестиційну компанію за кордоном	-	+
Кредитування власних фінансових структур під гарантії ТНК	-	+
Трансферт активів ТНК через ліцензійні угоди	-	+
Транспортне обслуговування операцій через власні транспортні та судноплавні компанії, зареєстровані в офшорних зонах	-	+
Організаційні методи оптимізації оподаткування		
Експорт товарів і послуг спеціальними засобами без фактичного перетину кордону, на основі «толінгу»	+	+
Операції за кордоном на основі агентських угод, партнерства або інвестиційної діяльності місцевими компаніями без створення юридичної особи	+	+
Створення закордонного представництва, а не філії, яке декларує прибуток в країні їх походження, а не в країні базування компанії	-/+	+
Створення спеціальних дочірніх компаній у країнах зі сприятливим або пільговим оподаткуванням або в офшорних зонах	-/+	+

Як показують результати проведеного аналізу, більшість економічних та організаційних методів оптимізації оподаткування на світових ринках активно використовуються великими підприємствами, особливо ТНК, створюючи незаперечні конкурентні переваги при здійсненні міжнародної фінансової діяльності. Особливо це стосується організаційних методів, можливість використання яких у більшій мірі властива крупним ТНК. І тільки невелика частина економічних і організаційних методів оптимізації оподаткування (концентрація доходів в країнах з пільговим оподаткуванням або в офшорних зонах, експорт на основі «толінгу», операції за кордоном на основі агентських угод, партнерства або інвестиційної діяльності без створення юридичної особи та ін.) доступна для середнього та малого бізнесу при здійсненні операцій за кордоном.

Таким чином, на основі оцінки можливості застосування ряду економічних і організаційних методів оптимізації оподаткування в міжнародній діяльності підприємств і ТНК можна спрогнозувати конкурентну позицію свою і потенційного партнера.

Тому при оцінці ефективності міжнародних операцій національні імпортери та експортери повинні враховувати, крім усього іншого, свої реальні конкурентні позиції в порівнянні з західними компаніями, що формуються на основі існуючих можливостей по оптимізації оподаткування.

Список літератури

1. П. Кругман, М. Обстфельд. Международная экономика: Теория и политика /5-е изд., пер. с англ. – СПб.: Питер, 2003.
2. В. Н. Засько, Д. Ю. Шакирова. “Налоговое регулирование деятельности транснациональных корпораций”, *Экономика. Налоги. Прав.*, №2, с. 106 – 112, 2014.
3. Л. Титова. Налоговые оптимизаторы: как Apple, Amazon и McDonald’s избегают излишних затрат [Электронный ресурс]. Доступно: <http://www.forbes.ru/biznes/353433-nalogovye-optimizatory-kak-apple-amazon-i-mcdonalds-izbegayut-izlishnih-zatrat>. Дата звернення: 12.03.2018.
4. И. А. Митрофанова, А. Б. Тлисов, Г. А. Яценко. “Оптимизация налогообложения как инструмент планирования финансовых результатов деятельности организации”, *Финансовая аналитика: проблемы и решения*, № 23 (209), с. 18 – 25, 2014.
5. Л. В. Руденко. Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування ТНК: Монографія. Київ, Україна: Кондор, 2009.
6. О. Рогач, В. Косьміна. *Транснаціональні корпорації та експорт нових промислових країн Азії*. Київ, Україна: Центр учбової літератури, 2016.
7. *Налоговые системы зарубежных стран: учебно-методическое пособие*. Москва, Россия: Дело и Сервис, 2008.

Липов В. АЛЬТЕРНАТИВНІ ПАРАДИГМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ: МІЖ БАГАТСТВОМ НАЦІЙ ТА СУСПІЛЬНИМ ЩАСТЯМ.....	87
Макаренко В. Ю., Безкоровайна Л. В. ДЕФІНІЦІЯ «VALUE» В КОНТЕКСТІ РОЗКРИТТЯ СУТНОСТІ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ.....	89
Малишко Є. О., Чернишов В. В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	91
Марачевська А. В. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ІПОТЕЧНОГО ЖИТЛОВОГО КРЕДИТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	93
Мартиненко М. В., Томах В. В. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ.....	95
Матвієнко-Біляєва Г. Л. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ВИТРАТАМИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	97
Маціканич І. М. МОНІТОРИНГ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ.....	99
Мельник А. О. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА».....	101
Мельник А. О., Резнікова Т. О. ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НА ОСНОВІ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ В МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ І ТНК.....	103
Морозова Н., Місюра Є. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОЇ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ В УКРАЇНІ.....	105
Муренець І. Г., Чередник А. О. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО ПОЛІПШЕННЯ.....	107
Назарова Г. В., Дем'яненко А. А. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ “БЕЗПЕКА”.....	109
Новиков Д. Ф. СОЦИАЛЬНАЯ БЕЗОТВЕТСТВЕННОСТЬ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ И ИХ МАРКЕТИНГА ПРИ ЗАКЛЮЧЕНИИ КОНТРАКТОВ.....	111
Новіков Ф., Савченко М. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНО-ЕКОНОМІЧНИХ АСПЕКТІВ В ЕКСПЕРТИЗИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	113
Огородня Є. М. РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІН.....	115
Omarov Elvin. Sh. TRADE MARKETING AS AN ELEMENT OF MANAGING CONSUMER BEHAVIOUR DURING CRISIS.....	117
Омелаенко Н. Н. ОЦЕНКА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	119
Паляничка Є. М. УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЗАСОБАМИ МАРКЕТИНГУ.....	121
Пасько М. І. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	123
Пилипенко С. М. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	125
Писарчук О. ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ОБЛІКОВИХ КАТЕГОРІЙ НА ШЛЯХУ ЄВРОПЕЙСЬ-КОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	129
Piddubna L. I., Horobynska M. V. INSTITUTIONAL TECHNOLOGIES OF REGULATION OF INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE.....	129
Плеханова Т. Є. СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	131